

Mapiranje izvedbenih prostora u gradu Osijeku

Bartulović, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:586959>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MEDIJI I ODNOSI S JAVNOŠĆU

MATEA BARTULOVIĆ

**MAPIRANJE IZVEDBENIH PROSTORA U
GRADU OSIJEKU**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Katarina Žeravica
SUMENTOR: Iris Tomić, asistentica

OSIJEK, 2024.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad mapira izvedbene prostore u gradu Osijeku s ciljem prepoznavanja potencijala za razvoj “treće kazališne scene” ključne za podršku kulturnom i umjetničkom životu grada.

Teorijski okvir rada mapira nezavisnu kulturnu scenu grada Osijeka s ciljem analize trenutnog stanja te identificiranja potreba i zahtjeva za njen daljnji razvoj. Kroz proučavanje i analizu različitih aspekata nezavisne kulture, rad će se fokusirati na prikaz postojećih resursa, izazova i prilika unutar kulturne zajednice. Koristeći kombinaciju terenskog istraživanja, intervjua i anketnog upitnika, istraživanje je obuhvatilo analizu nekoliko ključnih prostora, a rezultati su pokazali kako postoje značajni potencijali za revitalizaciju prostora kao što su Barutana, Studentski centar u Osijeku i Kino Slavija, koji bi mogli postati važni centri za izvedbene aktivnosti u Osijeku. Anketnim upitnikom prikupljeni su podaci o zadovoljstvu publike i kulturnih djelatnika, koji su otkrili da minimalni standardi poput grijanja, sanitarnih čvorova i pristupačnosti mogu značajno poboljšati iskustvo korisnika.

Ovaj okvir omogućava razumijevanje složenosti kulturnog sektora u Osijeku i služi kao temelj za formulaciju preporuka koje bi mogle doprinijeti unapređenju kulturne infrastrukture i podrške nezavisnim kulturnim inicijativama.

Ključne riječi: izvedbeni prostor, kulturna infrastruktura, mapiranje, nezavisna scena, publika

ABSTRACT

This thesis maps the performance spaces in the city of Osijek with the aim of identifying the potential for the development of a “third theater scene,” which is crucial for supporting the cultural and artistic life of the city.

The theoretical framework of the study outlines the independent cultural scene of Osijek with the goal of analyzing the current state and identifying the needs and requirements for its further development. Through the study and analysis of various aspects of independent culture, the work will focus on presenting existing resources, challenges, and opportunities within the cultural community. Using a combination of field research, interviews, and a survey questionnaire, the research analyzed several key spaces, revealing significant potential for the revitalization of venues such as Barutana, Studentski centar u Osijeku, and Kino Slavija, which could become important centers for performance activities in Osijek. The survey collected data on the satisfaction of audiences and cultural practitioners, indicating that minimum standards such as heating, sanitary facilities, and accessibility can significantly enhance user experience.

This framework facilitates the understanding of the complexities of the cultural sector in Osijek and serves as a foundation for formulating recommendations that could contribute to the improvement of cultural infrastructure and support for independent cultural initiatives.

Keywords: performance space, cultural infrastructure, mapping, independent scene, audience

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
diplomski/završni

pod naslovom _____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

_____

SADRŽAJ

1.	UVOD	5
2.	OPIS GRADA	8
2.1.	Kulturni život Osijeka -nekad i sad	9
3.	NEZAVISNA KULTURA	14
3.1.	Osječka nezavisna scena	15
3.1.1.	Teatar to go	16
3.1.2.	Udruga Malo Drama, Malo Art	17
3.1.3.	Umjetnička organizacija Kazališna družina Susret	17
3.1.4.	Platforma za razvoj nezavisne kulture Šibica	18
3.1.5.	SOS -Scena Osječkih Studenata	18
4.	MAPIRANJE IZVEDBENIH PROSTORA U GRADU OSIJEKU - <i>ŠTO GRAD NUDI?</i>	20
5.1.	Barutana	21
5.1.1.	Povijest prostora	22
5.1.2.	Osnovni podaci	22
5.1.3.	Tehničke specifikacije	22
5.1.4.	Društvena infrastruktura	23
5.1.5.	Komunalna infrastruktura	23
5.2.	Studentski centar u Osijeku	24
5.2.1.	Povijest prostora	24
5.2.2.	Osnovni podaci	25
5.2.3.	Tehničke specifikacije	25
5.2.4.	Društvena infrastruktura	25
5.2.5.	Komunalna infrastruktura	26
5.3.	“Vedra scena”	26

5.3.1. Povijest prostora	27
5.3.2. Osnovni podaci	27
5.3.3. Tehničke specifikacije	27
5.3.4. Društvena infrastruktura	28
5.3.5. Komunalna infrastruktura	28
5.4. Dom željezničar	28
5.4.1. Povijest prostora	29
5.4.2. Osnovni podaci	29
5.4.3. Tehničke specifikacije	29
5.4.4. Društvena infrastruktura	30
5.4.5. Komunalna infrastruktura	30
5.5. Prostor Osječke tvornice ideja	30
5.5.1. Povijest prostora	31
5.5.2. Osnovni podaci	31
5.5.3. Tehničke specifikacije	31
5.5.4. Društvena infrastruktura	32
5.5.5. Komunalna infrastruktura	32
5.6. Prostor Udruge Slama	33
5.6.1. Povijest prostora	33
5.6.2. Osnovni podaci	34
5.6.3. Tehničke specifikacije	34
5.6.4. Društvena infrastruktura	34
5.6.5. Komunalna infrastruktura	35
5.7. Galerija Kazamat	35
5.7.1. Povijest prostora	36
5.7.2. Osnovni podaci	36
5.7.3. Tehničke specifikacije	36

5.7.4. Društvena infrastruktura	37
5.7.5. Komunalna infrastruktura	37
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA METODOM ANKETNOG UPITNIKA - ŠTO PUBLICI I STRUCI TREBA?	38
6. ZAKLJUČAK	44
7. POPIS LITERATURE	46
8. POPIS PRILOGA	48

1. UVOD

Osijek se, kao grad s bogatom kulturnom tradicijom i snažnom umjetničkom scenom, već dugi niz godina suočava s nedostatkom prostora za rad lokalnih umjetnika i kulturnih djelatnika. Iako grad raspolaže nekolicinom još uvijek neiskorištenih prostora, oni su građanima često nedostupni. Posebno se, već dugi niz godina, ističe potreba za “trećom scenom” – dodatnim prostorom koji nije dio već postojeće kulturne institucije i koji bi omogućio razvijanje različitih oblika izvedbenih umjetnosti.

Cilj je ovog diplomskog rada mapirati postojeće prostore, analizirati njihovu infrastrukturu i funkcionalnost te pokrenuti širu raspravu o mogućnostima unapređenja kulturne infrastrukture u Osijeku. Rad se nastoji fokusirati na rješavanje dugogodišnjeg problema nedostatka adekvatnih prostora za umjetničku i kulturnu produkciju, s posebnim naglaskom na potencijale postojećih prostora koji su trenutno nedovoljno iskorišteni ili zapušteni.

S obzirom na prirodu teme, ovaj će se rad primarno oslanjati na relevantnu literaturu u obliku znanstvenih i stručnih članaka dostupnih putem online baza podataka, kao i na podatke prikupljene kroz slična istraživanja. Teorijski dio rada analizira Osijek kao grad s bogatom kulturnom poviješću, ali i suvremenim doprinosima, u kojem su rasli pojedinci važni za europsku kulturnu scenu. Pregled kulturnog života grada na Dravi podsjeća kako je Osijek oduvijek bio grad ustrajnih i kreativnih pojedinaca, a kulturna scena Istočne Hrvatske oduvijek imala poseban značaj ne samo za regiju, već i za cjelokupnu Republiku Hrvatsku. Sljedeće poglavlje bavi se karakteristikama nezavisne kulture te na neki način mapira i nezavisnu kulturu grada Osijeka, odnosno, na uzorku nekoliko dionika nezavisne scene promatra potrebe i zahtjeve umjetnika i kulturnih djelatnika.

Metodologija ovog rada uključuje terensko istraživanje kako bi se prikupile osnovne informacije o trenutno dostupnim prostorima, intervju s korisnicima tih prostora radi stjecanja uvida u njihovu funkcionalnost i prilagodljivost, te anketni upitnik proveden među publikom i strukom kako bi se ocijenilo zadovoljstvo i potrebe vezane uz izvedbene prostore. Terensko istraživanje omogućilo je detaljan pregled postojećih prostora, dok su intervjui i anketa pružili uvid u subjektivna iskustva i stavove ključnih sudionika kulturne scene Osijeka. Kroz dobivene rezultate, rad nastoji ponuditi smjernice za budući razvoj kulturne

infrastrukture u gradu Osijeku s naglaskom na važnost unapređenja kulturne i umjetničke produkcije te širenju mogućnosti za mlade umjetnike.

Konačni je cilj ne samo mapirati trenutnu situaciju, već i potaknuti dijalog među relevantnim dionicima, lokalnim vlastima i kulturnom zajednicom, s ciljem pronalaska održivih rješenja za poboljšanje izvedbenih kapaciteta grada. Samim time, rad teži doprinosu razvoju Osijeka kao kulturnog središta koje može zadovoljiti potrebe svojih umjetnika i publike omogućujući im adekvatne prostore za izvedbene umjetnosti.

2. OPIS GRADA

Osijek je grad koji, iako poznat po bogatoj povijesti, arhitekturi i umjetničkom životu, često ostane izvan glavnih turističkih ruta. Za one koji ne žive u istočnoj Hrvatskoj, Osijek je pojam grada koji je opustošen depopulacijom i iseljavanjem stanovništva. Ipak, unatoč ovim percepcijama, Osijek ostaje dinamičan grad bogat kulturnim životom i zajednicom koja aktivno radi na očuvanju i revitalizaciji njegove povijesne i kulturne baštine. Iza površnih dojmova krije se grad pun života, brojnih manifestacija i sadržaja koji svjedoče o njegovoj vitalnosti i značaju za cijelu regiju.

S oko 100 000 stanovnika Osijek je za europske pojmove maleni grad, a opet je po veličini četvrti grad u Hrvatskoj. Smješten u ravnici na desnoj obali rijeke Drave, sjedište je Osječko-baranjske županije te njeno industrijsko, upravno, akademsko, sudsko i kulturno središte. Poznat je po svojoj secesijskoj arhitekturi, posebno u Europskoj aveniji, te po Tvrdi, baroknoj gradskoj četvrti koja svjedoči o bogatoj povijesnoj baštini Osijeka. 2016. godine je, uz Rijeku, Pulu i Dubrovnik, ušao u završni krug natjecanja za prestižnu titulu Europske prijestolnice kulture za 2020. godinu (Hrvatska enciklopedija, 2013).

Grad leži na važnom europskom prometnom koridoru Vc, koji povezuje Budimpeštu, Osijek, Sarajevo i Ploče. Čvorište je prometnica koje povezuju Podravinu i Posavinu te omogućuju veze s Bosnom i Hercegovinom i Mađarskom. U Osijeku se nalazi međunarodna riječna luka, aktivna od 1975. godine, dok je 20 kilometara jugoistočno smještena Zračna luka Osijek. Prije Domovinskog rata, Osijek je bio važan industrijski grad. Razvijena je bila prehrambena (mlinovi, šećerane, pivovare, mljekare, te proizvodnja bombona i čokolade), kemijska (Saponia, prerada plastike), kao i tekstilna, metalna i građevinska industrija. Ova industrijska raznolikost bila je potaknuta bogatom poljoprivrednom okolinom koja je uključivala uzgoj žitarica, industrijskog bilja i stoke. Danas je obujam takve proizvodnje u Osijeku znatno smanjen, ali grad i dalje zadržava važnu ekonomsku ulogu u regiji s fokusom na uslužne djelatnosti, trgovinu i mala i srednja poduzeća (Hrvatska enciklopedija, 2013).

U gradu na Dravi djelovali su istaknuti glazbeni i pjevački velikani poput Franje Krežme, Paje Kolarića, Franje Kuhača i Luja Svećenskog. Grad je bio domaćin brojnih glazbenih društava i sastava ("Lipa", "Zrinski", "Kuhač" i tamburaški sastav "Pajo Kolarić"), koji su imali ključnu ulogu u oblikovanju njegove glazbene scene, a neka od njih su se održala sve do danas. Likovna umjetnost u Osijeku također ima duboke korijene, s crtačkom i

slikarskom školom koja je aktivna od 19. stoljeća, a među njenim poznatim umjetnicima nalaze se Hötzendorf i Waldinger. Muzej Slavonije, osnovan 1877. godine, predstavlja najstariju kulturnu instituciju u gradu, s ulogom čuvanja i prezentiranja kulturne baštine Osijeka (Živaković-Kerže, n.d.), a iz njega je 1954. izrasla i druga muzejska ustanova – Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku. Osijek je 1907. godine dobio Hrvatsko narodno kazalište, drugo nacionalno kazalište u Hrvatskoj nakon zagrebačkog. Od svog osnutka igra značajnu ulogu u obogaćivanju kazališne scene i kulturnog života regije, a ističe se bogatim repertoarom koji uključuje dramske, operne i baletne izvedbe, te značajnim doprinosom u obrazovanju i promociji kazališne umjetnosti. 1950. godine službeno s radom započinje Dječje kazalište Branka Mihaljevića u Osijeku, danas jedino profesionalno dječje kazalište u Slavoniji i Baranji. Kazalište je imenovano u čast Branka Mihaljevića, istaknutog hrvatskog dramaturga i pisca (Živaković-Kerže, 2019). Osijek je široko poznat kao prvi grad koji je uveo tramvaj na konjski pogon, no to nije jedini pothvat po kojem je grad “prvi”. Hrvatski arhitekt Viktor Axmann zaslužan je za projektiranje prvog, i danas aktivnog, namjenski građenog kina u Hrvatskoj – kina Urania. “U gradu su dugi niz godina djelovala dva kina: Kino Urania u povijesnoj secesijskoj zgradi izgrađenoj 1912. i Kino Europa. 2011. i 2012. oba su kina bila prisiljena zatvoriti svoja vrata pod pritiskom tržišno snažnijih globalnih kinematografskih i distributerskih tvrtki koje u Osijek stižu istovremeno s otvaranjem velikih trgovačkih centara. Međutim, kino Urania kroz projekt digitalizacije Ministarstva kulture ponovno otvara svoja vrata u listopadu 2013” (Strategija kulturnog razvitka Grada Osijeka, 2014).

2.1. Kulturni život Osijeka -nekad i sad

Osijek, kao jedno od ključnih kulturnih središta istočne Hrvatske, ima bogatu i raznoliku kulturnu povijest koja se proteže od 19. stoljeća do danas. Osnivanjem institucija poput Hrvatskog narodnog kazališta (1907.), Dječjeg kazališta Branka Mihaljevića u Osijeku (1950.) Muzeja Slavonije (1877.), Državnog arhiva (1956.), Gradskih galerija Osijek (2005.) – galerije Waldinger, HDLU Osijek – galerija Kazamat, kina Urania (1912.) grad je postavio čvrste temelje institucionalne kulture, postavši mjesto okupljanja umjetnika, pisaca i glazbenika.

Tijekom 1980-ih i 1990-ih godina, grad je bio prepoznat i po svojoj alternativnoj urbanoj sceni. Osječka rock scena doživjela je procvat okupljajući mlade ljude i formirajući subkulture koje su igrale važnu ulogu u kulturnom životu grada. Upravo je Radnički dom,

lokalno poznat kao *Radnjak*, bio mjesto održavanja brojnih kulturnih i obrazovnih aktivnosti, uključujući kazališne predstave, predavanja i razne društvene aktivnosti. Sagrađen tijekom Drugog svjetskog rata na mjestu današnjeg Kulturnog centra, služio je kao centar za kulturna i rekreativna okupljanja građana. Radnički dom smatra se rodnim mjestom osječke rock scene, gdje su svoje glazbene karijere ondje započeli i poznati izvođači poput Krunoslava Kiće Slabinca i Adolfa Dade Topića. U sklopu doma, mladi su koristili prostor nazvan Mini Teatar za probe i koncerte, što je omogućilo mnogim glazbenim sastavima prve nastupe pred domaćom publikom. Taj je prostor postao središte alternativne glazbene scene, okupljajući mlade entuzijaste iz različitih sfera koji su kroz glazbu i kulturu stvarali zajedničku kreativnu platformu (Vukobratović, 2018). Mini Teatar imao je značajnu ulogu i u razvoju kazališne scene Osijeka. Bio je središte eksperimentalnog kazališta, odražavao je specifičan duh Osijeka, a mladi su glumci, redatelji i pisci tražili nove oblike izražavanja izvan okvira tradicionalnih kazališnih normi. U to je vrijeme Mini Teatar bio mjesto kreativnih inovacija, pružao je platformu za izvođenje nezavisnih kazališnih produkcija koje su često bile subverzivne, avangardne te u kontrastu s *mainstream* kazalištem.

Nažalost, Domovinski rat tijekom 1990-ih donio je duboke rane, a mnogi su projekti, festivali i inicijative ugašeni. Nakon rušenja Radničkog doma 1991., ime i duh Mini Teatra nisu potpuno nestali. Scena je nastavila živjeti kroz mlade umjetnike povezane s tom zajednicom. Sam čin rušenja izazvao je bunt među mladima, što je rezultiralo organizacijom koncerata i filmskih večeri na otvorenom na mjestu bivšeg doma. Taj prostor, poznat kao „Rupa“, postao je novo okupljalište, simbolizirajući nastavak kreativnog izraza i kulturnog otpora (Vukobratović, 2018). Kao odgovor na potrebu za novim prostorima koji bi omogućili organizaciju kulturnih događaja i okupljanje mladih ljudi u Osijeku nastaje i Studentski kulturni centar (STUC). STUC se smjestio u Istarskoj ulici, u blizini nekadašnjeg Radničkog doma i preuzeo njegovu ulogu te bio domaćin širokom spektru kulturnih i umjetničkih događaja. Njegovi programi uključivali su koncerte raznih glazbenih žanrova, kazališne predstave, filmske projekcije, književne večeri i umjetničke izložbe. U sklopu STUC-a nalazile su se dvorane za predstave i koncerte, galerije za izložbe te prostori za filmske projekcije. Prostori su bili opremljeni kako bi zadovoljili različite potrebe kulturnih događaja i omogućili visokokvalitetnu izvedbu i prezentaciju umjetnosti. STUC je i danas na istoj adresi i pod sličnim imenom, no sa značajno različitom funkcijom. Prostori za predstave, koncerte i izložbe i dalje su u istoj zgradi, ali prazni i u lošem stanju.

U članku o kulturnom identitetu grada Osijeka devedesetih godina 20. stoljeća Bijuković Maršić (2011:2, 3) navodi kako je “ključna pokretačka snaga Osijeka nastala iz studentske/alternativne/različite kulturne scene okupljene još krajem osamdesetih u STUC-u. Ta je alternativna scena tada gotovo preuzela ulogu institucijske proizvodnje kulture, dala Osijeku urbani kulturni identitet i jaku kulturnu produkciju, do danas neponovljenu. Upravo je to razdoblje 1990-ih godina za grad Osijek bilo razdoblje lomova, rata, migracija, diskontinuiteta, a Osijek, paradoksalno, na taj kaos odgovara kreativnim i snažnim kulturološkim projektima. Krajem 1990-ih, Osijek je izgubio svoje alternativne urbane kulturne aktivnosti, poput *off* kazališne scene, književnih i likovnih radionica, književnih tribina, filmskih klubova (...) Ta se urbana drugost ugasila nakon ratnog razdoblja i kulturna djelatnost grada Osijeka ostaje usko vezana uz institucionaliziranu kulturnu djelatnost”.

Danas, međutim, Osijek doživljava svojevrstu kulturnu obnovu. Manifestacije poput Osječkog ljeta kulture, Urban festa Osijek, Filmske RUNDE, Susreta lutkara i lutkarskih kazališta Hrvatske, Pannonian Challengea, koji spaja sport, urbanu kulturu i glazbu, privlače mlade iz cijele Hrvatske. Sve češće se pojavljuju alternativne inicijative koje pokušavaju oživjeti duh nekadašnje scene, a ujedno se organiziraju koncerti, izložbe, festivali i predavanja koja odražavaju suvremeni kulturni identitet grada. U kulturnom životu grada aktivno sudjeluje i nekadašnja Umjetnička akademija, a danas Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku služeći kao središte za obrazovanje i razvoj mladih umjetnika. “Akademija je jedina umjetničko-nastavna sastavnica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, a dopusnicu za rad Ministarstva znanosti Republike Hrvatske dobila je 2004. godine” (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, 2024). Kao važna institucija u području izvedbenih umjetnosti, likovne umjetnosti i kulturnih studija, Akademija ne samo da pruža stručno obrazovanje i trening, već i doprinosi bogatstvu kulturne ponude grada kroz različite projekte, izložbe i nastupe. Osim brojnih dionika osječke nezavisne scene, kulturnu ponudu grada danas obogaćuje i novoizgrađen Kulturni centar u Osijeku. Kulturni centar Osijek javna je ustanova u kulturi koja putem svojih djelatnosti promiče kulturu i visoke umjetničke dosege, prati i potiče aktualna društvena i kulturna zbivanja u Osijeku, regiji i zemlji te pruža mogućnost za svestrano informiranje u kulturi i o kulturi. U njemu se, između ostalog, nalazi multifunkcionalna dvorana s približno 390 mjesta, izložbeno – galerijski prostori i prostori za rad kulturno – umjetničkih društava (Kulturni centar Osijek, 2024). Osječka je alternativna scena neosporno živnula nakon osnutka Kulturnog centra 2018., no ni njegov osnutak nije riješio problem nedostatka prostora.

Prema SWOT analizi trenutnog stanja kulture u Osijeku (Strategija kulturnog razvitka Grada Osijeka, 2014) koju je za potrebe Strategije kulturnog razvitka Grada Osijeka za razdoblje od 2014. do 2020. godine provelo Gradsko vijeće Grada Osijeka neke od navedenih slabosti jesu:

- dio infrastrukture nedostaje (npr. koncertna dvorana i slikarski ateljei)
- nepostojanje strateških dokumenata
- neadekvatna i nedostatna promidžba postojećih kulturnih kapaciteta
- nedovoljni financijski i ljudski kapaciteti na razini institucija, a posebice udruga
- nedovoljna turistička valorizacija
- nedovoljno poznavanje kulturne baštine i neadekvatna zaštita kulturne baštine

U istom su dokumentu navedene i prednosti, odnosno snažni aspekti trenutnog stanja kulture u Osijeku, a prvi na popisu je upravo razvijena infrastruktura i razvijene kulturne ustanove: muzeji, kazališta, galerije, knjižnice... Navode i kako je prednost Osijeka “njegova dimenzioniranost „po mjeri čovjeka“ u smislu „koncentrirane raspršenosti“ kulturnih prostora koji omogućavaju laku mobilnost publike, ekonomičnu angažiranost svih kulturnih subjekata u raznovrstan program, komplementarno nadopunjavanje kulturnih subjekata u cjelovit gradski projekt te korištenje svakodnevnih urbanih prostora u atraktivne kulturne pozornice, u što bi svakako trebalo reintegrirati i bisere industrijske arhitekture i pojedine zaboravljene javne prostore kako bi se, barem kroz umjetničku aktivnost, taj mrtvi kapital u tim prostorima počeo praktično koristiti za društveno dobro” (Strategija kulturnog razvitka Grada Osijeka, 2014).

Na popisu prednosti su još:

- postojanje visokoškolskih institucija u području kulture: Umjetnička akademija, novi studiji (kulturologija, u perspektivi i arhitektura), srednje škole (primijenjena, glazbena škola)
- visok stupanj stručnosti pojedinaca zaposlenih u institucijama kulture
- bogata kultura: arheološka, povijesna, prirodna i umjetnička baština pogodna za razvoj kulturnog turizma
- grad i Županija sudjeluju u sufinanciranju javnih potreba u kulturi
- razvijen kulturno-umjetnički amaterizam
- značajan broj regionalno i međunarodno poznatih manifestacija i memorijala

- kino-kultura i postojanje kina

Osim snaga i nedostataka, u Strategiji kulturnog razvitka Grada Osijeka za razdoblje od 2014. do 2020. godine stoje i prilike i prijetnje. Jedna je od izlistanih prilika upravo razvoj alternativne scene i kreativnih industrija. Tu su i mogućnost financiranja projekata u kulturi iz EU fondova, povezivanje kulture i turizma i uvođenje novih tehnologija u zaštitu, valorizaciju, integraciju i promociju kulturnih dobara. S druge nam strane prijeti daljnji pad broja stanovnika i odljev stručnih kadrova, visoka ovisnost o proračunu, društvena apatija i neodrživost kulturnih vrijednih sadržaja i projekata vrijednih za lokalnu zajednicu. Pod prijetnjama stoji i mogućnost da nedovoljno ulaganje u kulturne udruge i manifestacije dovede do gubitka kulturne baštine i nedovoljne valorizacije turističkog proizvoda vezanog uz kulturu.

Unatoč izazovima, kulturni život Osijeka danas je spoj tradicije i modernih izraza, s jasno izraženom željom za obnovom alternativnih oblika umjetničkog izražavanja. Međutim, unatoč ovom pozitivnom razvoju, postoji značajan nedostatak prostora koji bi podržao alternativnu i nezavisnu scenu kakvu su nekada predstavljali STUC, Radnički dom i prostor poznat kao „Rupa“.

Kako i u samoj, sada već zastarjeloj Strategiji kulturnog razvitka grada Osijeka stoji: „...u odnosu na postojeće stanje u svezi s kazališnom scenom u Osijeku, a s obzirom na standarde koje grad veličine i potencijala Osijeka može doseći u potpunijem osmišljavanju sadržaja kulturnoga života, postoji potreba za osnivanjem i treće kazališne scene, namijenjene mladoj publici. Riječ je o sceni koja bi propitivala suvremene forme i sadržaje, pratila europske trendove i bila otvorena za umjetničku progresivnost ” (Strategija kulturnog razvitka Grada Osijeka, 2014).

3. NEZAVISNA KULTURA

Pojam nezavisne kulture, prema Višnić (2008), odnosi se na sve one kulturne aktere koji „nisu osnovani od strane državnih ili nekih drugih vanjskih tijela, (...) koji samostalno definiraju svoje organizacijske strukture, tijela i procese odlučivanja i upravljanja i (...) koji financijski i programski ne ovise isključivo o državi ili nekom trećem subjektu“

Nezavisnu kulturu, ističe Vidović (2010:10) “uglavnom čine neprofitne, nevladine organizacije. One nastaju slobodnim udruživanjem građana koje je u temeljima demokratskih društava. Okupljeni u organizaciju građani dobivaju formalni okvir koji im omogućava i olakšava rad na postizanju određenih ciljeva koje ostvaruju kroz neprofitnu djelatnost, što znači da ako i stječu profit onda ga vraćaju u organizaciju i koriste za svoje programske aktivnosti. S obzirom na ovo formalno određenje organizacija nezavisne kulture, ona se smatra dijelom onoga što se danas nerijetko označava terminima civilno društvo ili treći sektor. Ove samoorganizirane građanske inicijative i grupe nisu oduvijek bile formalizirane kao neprofitne i nevladine udruge, a ovakvo njihovo administrativno i pravno određenje proizašlo je iz Zakona o udrugama koji je u Hrvatskoj donesen 1997. godine, nakon dugog rada Ministarstva uprave i Vlade RH.”

Ili kako na primjeru Zadra objašnjavaju Tonković i Pašalić (2020) prema Tonković i Sekelj (2018) “nezavisnu kulturnu scenu pretežno čine udruge i organizacije civilnog društva u području suvremene kulture i umjetnosti, a čije djelovanje obilježavaju društveno angažirane, aktivističke i progresivne umjetničke prakse, preispitivanje institucionalnih okvira djelovanja u kulturnom polju te uspostavljanje novih modela kolektivnog djelovanja, uključujući taktičko umrežavanje u svrhu poboljšavanja uvjeta rada. U odnosu spram javnog sektora u kulturi, udruge i organizacije na nezavisnoj sceni nalaze se u marginaliziranom položaju, što za posljedicu ima trajnu nesigurnost njihova djelovanja, a takav se odnos prema nezavisnoj sceni može pratiti još od vremena njezina uspostavljanja 1990-ih godina.”

Do uspostavljanja nezavisne kulturne scene u Republici Hrvatskoj dolazi početkom 90-ih godina 20. stoljeća, nakon propasti Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Iako tada dolazi do brojnih promjena na društveno-političkom planu, javni sektor s područja kulture nije doživio bitnu strukturnu tranziciju te on i danas - uglavnom - funkcionira prema naslijeđenim i zastarjelim, a za nove okolnosti, neprimjerenim principima (Višnić, 2008).

Osim što predstavlja specifičan segment kulturnog polja, nezavisnu scenu moguće je sagledati i kao društveno polje kojeg osim udruga, organizacija i neformalnih inicijativa čine i brojni pojedinci, umjetnici i publika koja prati događanja na sceni i time aktivno doprinosi njezinom održavanju. Kao društveno polje, nezavisnu scenu čine neformalni društveni krugovi i mreže koje istodobno predstavljaju sustav društvenih odnosa i sustav kulturnih značenja, vrijednosti i ideja. Viđena iz relacijske perspektive, scena predstavlja dinamično i fluidno društveno i kulturno polje unutar kojeg se odvija stalna fluktuacija ideja, ljudi i programa (Tonković, 2022 prema Tonković i Sekelj, 2018).

U Očevidniku kazališta Ministarstva kulture trenutno je registrirano čak 214 nezavisnih kazališta ili glumačkih družina u Hrvatskoj koje su u Ministarstvu kulture registrirane kao umjetničke organizacije. Od ukupnog ih broja, prema očevidniku, u gradu Osijeku aktivno djeluje pet: Kazališna družina "LUIKA", Kazališna družina "Putujuće kazalište", Teatar to go, Umjetnička organizacija Kazališna družina Susret i Umjetnička organizacija "Teatar 054". Osim organizacija registriranih u Očevidniku kazališta, u Registru udruga Republike Hrvatske na području Osječko -baranjske županije 158 je aktivnih udruga kao jednu od svojih djelatnosti odabralo izvedbene umjetnosti.

3.1. Osječka nezavisna scena

Grad Osijek kao četvrti grad po veličini u Hrvatskoj ima snažna institucionalna uporišta kulturnog života u svome prostoru (nacionalno kazalište, muzeji, galerije, knjižnica, dugovječne kulturne manifestacije...). No, te institucije, kako navode u Strategiji kulturnog razvitka grada Osijeka za razdoblje od 2014. do 2020. godine “zbog svoje programske zadanosti ili proračunske limitiranosti, (...) ma koliko spretno balansirale između programskih okvira, sredstava, nacionalno-kulturnih zadaća i zastupanja razlika, (...) ne dotiču sve prostore kulture.” Upravo te praznine svojim programskim aktivnostima nadopunjavaju dionici nezavisne scene grada Osijeka.

Umjetnička organizacija Teatar to go, Udruga Malo Drama Malo Art i Umjetnička organizacija Kazališna družina Susret trenutno su najaktivnije organizacije u polju izvedbenih umjetnosti u Osijeku. Ove organizacije osnovali su mladi umjetnici i kulturni radnici s ciljem obogaćivanja kulturne ponude grada, ali i uvođenja novih umjetničkih praksi i mogućnosti. Osnivači su nekadašnji studenti Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku, odnosno, u slučaju Udruge Malo Drama Malo Art, Osječanka koja je studij završila na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Izdvojene organizacije ne samo da su trenutno najaktivnije,

već dijele i zajednički izazov koji je ključna tema ovog rada – nedostatak adekvatnog prostora za rad. Istovremeno, ističu se sposobnošću prilagodbe i ustrajnosti u radu, unatoč često nepovoljnim uvjetima

3.1.1. Teatar to go

Teatar to go jedna je od 5 aktivnih umjetničkih organizacija na području grada Osijeka. Od svog osnutka 2014. godine, pa sve do danas, rad usmjerava na područje kazališta i filma. Osnivači ove umjetničke organizacije idealan su tim -Andrea Giordani, Dalija Dozet i Goran Smoljanović. Andrea Giordani i Goran Smoljanović diplomirali su glumu i lutkarstvo na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, a Dalija Dozet je Osječanka koja je filmsku režiju studirala na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Administrativno im je pojačanje Osječanka i magistra Kulturologije Ana Šimić Smoljanović. Kako je navedeno na njihovoj Web-stranici: „Glavna okosnica rada je produkcija profesionalnih predstava i Revije hrvatskog kratkog filma Filmska RUNDA. Popratne aktivnosti su radionice, paneli, autorske filmske večeri, istraživanja, klub kazališne publike KLAP KLAP.“ Njihove predstave gostovale su širom Hrvatske, a osim značajnog rada na području kazališne umjetnosti, treba istaknuti Filmsku RUNDU. Projekt je to koji okuplja sve ljubitelje kratkog filma te predstavlja i afirmira mlade hrvatske filmske umjetnike, inicirajući njihovu kreativnost. Svake godine sve bogatijim programom okupljaju sve veću i raznovrsniju publiku.

KLAP KLAP je aktivnost *Teatra to go* usmjerena na okupljanje osječke kazališne scene i publike na jednom mjestu. Neformalno poznat i kao Klub kazališne publike, ovaj projekt započeo je kao virtualna platforma. Članovi su kreirali sadržaj u obliku intervjua s kazališnim radnicima i anketa s publikom, pružajući gledateljima uvid u one aspekte kazališta koji često ostaju iza kulisa. Video intervjue kasnije je zamijenio kazališni podcast koji je predstavljao različita kazališna zanimanja, dok se danas klub usredotočuje na okupljanje i raspravu o problemima nezavisne scene. Na temelju prethodnih aktivnosti, uočena je potreba za zajedničkim odlascima u kazalište, te se sada članovi kluba okupljaju kako bi zajedno pratili kazališne događaje, analizirali predstave te razgovarali s glumcima i redateljima. Dodatni segment kluba čitatelja fokusira se na čitanje suvremenih hrvatskih dramskih tekstova, čije se interpretacije i pitanja potom dijele s autorima.

Ovaj će “putujući teatar” ovoga rujna proslaviti 10. godina rada i postojanja u gradu na Dravi, a za prostor se i dalje snalaze. Kazališni je program od početka rada organizacije zamišljen kao “putujući”. Svoju su predstavu *Botaničari* do sada odigrali više od 100 puta, i

to u 50 -ak mjesta u Hrvatskoj. Njihove edukativno -interaktivne predstave već gotovo deset godina putuju do onih mjesta i one djece kojima je kazalište teško dostupno. Pozornica im je većinom najveća učionica u školi, školska sportska dvorana, hol ili soba u vrtiću. Za proljetnih i ljetnih mjeseci nije im teško izvedbe izmjestiti u vanjske prostore, a za posebne prigode “posude” kazališnu dvoranu Dječjeg kazališta Branka Mihaljevića u Osijeku.

Za ostale se programe također snalaze -revija hrvatskog kratkometražnog filma Filmska RUNDA održava se u kinu Urania čiju dvoranu, kažu organizatori, regularno unajmljuju. Prije kino dvorane, snalazili su se u dvorištu i prostoru galerije Kazamat. Za radionički program prostor im ustupa Kulturni centar u Osijeku, a za aktivnosti kluba kazališne publike KLAP KLAP prostor im uglavnom ustupa Društveni atelje u Osijeku.

3.1.2. Udruga Malo Drama, Malo Art

Udruga Malo Drama, Malo Art osnovana je 2022. godine s ciljem razvoja i unapređenja dramske i alternativne umjetnosti u Osijeku i okolici, razvoja publike i popularizacije suvremenih izvedbenih formi. Predsjednica je udruge Iris Tomić, diplomirana producentica i asistentica na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Glavne aktivnosti udruge provode se kroz projekte vezane uz izvedbenu umjetnost i suradnju s lokalnim i stranim udrugama, umjetničkim organizacijama ili institucijama. Svoje su djelovanje započeli projektom „Letnji raspust.“ u suradnji s Udruženjem Studenata Umetničkih Delatnosti 23 iz Novog Sada. Projekt “Letnji raspust” bio je usmjeren na praćenje mladih umjetnika i studenata te istraživanje kako slobodno vrijeme, u odnosu na akademske obaveze, utječe na njihovo stvaralaštvo. Kroz ovaj projekt istraživali su se razlike između radova nastalih pod pritiskom „školskih“ zadataka i onih nastalih u opuštenijim uvjetima. Projekt je realiziran u dva dijela – prvi dio održan je u Osijeku, a drugi u Novom Sadu. U Osijeku je producent iz Novog Sada predstavio dramu novosadskog autora Dimitrija Petrovića, koju su osječki studenti izveli kao koncertno čitanje. Potom su studenti, zajedno s producenticom, otputovali u Novi Sad, gdje su predstavili dramu hrvatske autorice Ivone Marcuš. Ova je drama postavljena u suradnji sa studentima novosadske akademije te je snimljena u obliku radio-drame. Uz radionice za djecu, značajna je njihova dramska skupina za odrasle koja je 2024. godine održala svoju prvu završnu produkciju i ciklus koncertnih čitanja "Drama u osječkom điru".

Prvi su projekt, “Letnji raspust” realizirali u “posuđenom” prostoru, prostoru Udruge Slama u osječkoj Tvrđi, a redovni sastanci dramske skupine održavaju se u prostoru mjesne zajednice Gradske četvrti Tvrđa na Vijencu Ivana Meštrovića. Prostor su im ustupili

privremeno, a dijele ga s drugim organizacijama. Koncertna čitanja su, jer im je koncept to dopuštao, održana u Caffè Baru Pepermint u Osijeku. Trenutno su u procesu rada na predstavi “35 kvadrata ili Nigdjezemska”, a za prostor za probe također se snalaze.

3.1.3. Umjetnička organizacija Kazališna družina Susret

Umjetnička organizacija Kazališna družina Susret kao takva postoji od 2022. godine i otad aktivno razvija nove kazališne forme. Osnivači organizacije su diplomirani glumac i lutkar i asistent na Akademiji za umjetnost i kulturu Marijan Josipović i magistra Neverbalnog teatra Nikolina Odošaić. Spojivši znanja o glumi, lutkarstvu i neverbalnom teatru, a inspirirani učenjem Jerzyja Grotowskog, ne boje se zaobići čvrsto uspostavljene okvire u kazališnoj umjetnosti, kao ni ideje o tome - kako bi predstave trebale izgledati, funkcionirati i sl. Svojim se radom trude doprinijeti decentralizaciji kazališnih aktivnosti. Iza njih je produkcija cjelovečernje predstave “Izuzetno dramatična drama”, predstava “Zajedno”, “Cabaret Cochon Noir” i produkcija vizualne predstave “Radni naslov: Utopija”.

Rješenje prostora za probe većinom su im prostorije Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku (onda kada su dostupne), Cabaret je svoj privremeni dom pronašao u klubu Oxygene u Osijeku, a izvedbe postavljaju, onda kada im vrijeme to dopusti, u vanjskim prostorima. Njihova manifestacija “Božićni susreti 2023.” održana je u prostoru mjesne zajednice Gradske četvrti Tvrđa na Vijencu Ivana Meštrovića.

3.1.4. Platforma za razvoj nezavisne kulture Šibica

ŠIBICA - platforma za razvoj nezavisne kulture je udruga koja je osnovana 2022. godine, te kao takva čini tzv. savez udruga koji su ujedno i njezini osnivači. To su: Udruga Hrvatski autorski strip, Udruga Malo Drama Malo Art, Udruga Partwish, Udruga PLANTaža, Udruga RAST, Udruga REART, Udruga SLAMA, Plesni studio Shine i Umjetnička organizacija Teatar to go. ŠIBICA dakle, kako sami kažu na svojim stranicama, čini krovnu udrugu svim spomenutim udrugama, te za jednu novu razinu podiže cjelokupnu priču, sve mogućnosti i ideje koje se rađaju nekada zasebno u svakoj od njih.

Želja ŠIBICE je, prema uvodnom tekstu u knjižici “Mapiranje nezavisne kulturne scene grada Osijeka”, “kreativni kaos ne/usklađenih boja pretvoriti u jednu pitku i razumljivu umjetničku formu koja sve zove na dijalog, ples za sve zainteresirane udruge, organizacije i pojedince. U središtu naše vizije je uvjerenje da sinergija različitih umjetničkih disciplina može dovesti do revolucionarnih inovacija i neusporedive kreativnosti. Platforma ŠIBICA je središnje mjesto koje ujedinjuje slikare, glazbenike, pisce, izvođače, inovatore i kreativce svih

vrsta. Omogućavanjem zajedničkog prostora i mreže, cilj nam je olakšati unakrsno raspršivanje ideja i pojavu jedinstvene, interdisciplinarne suradnje.”

Predsjednica udruge je Jelena Rebić, dopredsjednica Mira Sekereš, a tajnica Kristina Zvonarić. Trenutno provode projekt mapiranja nezavisne kulturne scene grada Osijeka koji se sastoji od istraživanja, mapiranja i na koncu kreiranje „mape“ ŠIBICE i njezinih članova. Prvi je segment projekta iza njih te je javno dostupna knjižica u kojoj je pregled nezavisne scene grada Osijeka. Drugi segment, kako navode u knjižici, planira se održati 2024. godine, s ciljem stvaranja digitalne platforme (Mapiranje nezavisne kulturne scene grada Osijeka, 2023).

3.1.5. SOS -Scena Osječkih Studenata

Scena Osječkih Studenta (S.O.S.) je, kako kaže njihova Facebook stranica, međustudentski projekt (pod mentorstvom profesora) između Odsjeka za kazališnu umjetnost i Odsjeka za kulturu, medije i menadžment pri Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Točna godina u kojoj su se studenti počeli okupljati oko ove organizacije simboličnog naziva nije poznata, no mediji bilježe prvo spominjanje u 2015. godini. Cjelokupni umjetnički, produkcijski, organizacijski i promocijski posao vezan za organizaciju u slučaju Scene Osječkih Studenata u rukama je upravo studenata. Na repertoaru su odabrani najuspješniji ispiti, a ulaz na sve predstave je besplatan, uz priliku za donaciju.

Prema web stranici Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku “simboličan naziv Kazalište S.O.S. (Scena Osječkih Studenata) aludira na nužnost i potrebu studenata da se izbore za svoj prostor i stjecanje scenskog iskustva, ali i onog organizacijskog, promotivnog, menadžerskog.” Upravo je ova studentska inicijativa nastala iz potrebe za osnivanjem treće kazališne scene u Osijeku. Predstave se većinom održavaju u prostorijama Akademije koje su često premale da prime sve zainteresirane. Zbog ograničenog kapaciteta, publika nerijetko ostaje bez mjesta, a studenti su primorani igrati predstave u više izvedbi kako bi udovoljili potražnji. Usprkos tim izazovima, reakcije publike su iznimno pozitivne, a interes za njihove izvedbe iz godine u godinu raste. Ove godine obilježava se deseta sezona studentskih predstava, koje studenti izvode dobrovoljno, bez financijske naknade, što svjedoči o njihovoj predanosti i entuzijazmu za kazališnu umjetnost.

4. MAPIRANJE IZVEDBENIH PROSTORA U GRADU OSIJEKU -

ŠTO GRAD NUDI?

Urbana struktura gradova često uključuje razne "napuštene prostore" koji su, iz različitih razloga, izgubili svoju prvotnu funkciju i ostali bez sadržaja. U Hrvatskoj su, zbog nagomilanih procesa napuštanja prostora koji su se dogodili u posljednjih dvadesetak godina, oni i brojniji nego u ostatku svijeta. Glavni su uzroci tome, u slučaju grada Osijeka, demilitarizacija i deindustrijalizacija (Berc et.al, 2010:89). Dok s jedne strane predstavljaju neiskorišteni potencijal, s druge su strane takvi prostori teret za lokalne zajednice zbog svojih estetskih i sigurnosnih problema. Ako govorimo o gradu Osijeku, o obnovi pojedinih prostora raspravlja se već dugi niz godina, neki su od prostora već dugo nadomak funkcionalnosti, drugima nedostaje jasna vlasnička struktura, određeni se prostori danas neadekvatno koriste, a neki su jednostavno nedostupni.

Istraživanje se vodilo upravo idejom kako se postojeći deficit prostora za javne i kulturne sadržaje može nadoknaditi upravo "naseljavanjem" napuštenih građevina i kompleksa ili vraćanjem izvorne namjene onima koji su za tu svrhu prvotno služili. Provedeno istraživanje nije imalo intenciju obuhvatiti sve primjere, ali je namjera bila identificirati prostore koji su nekad bili ili još uvijek jesu u službi izvedbenih umjetnosti, imaju minimum tehničkih uvjeta i potencijal te nisu dio kulturnih institucija. Namjera je također ukazati na interes koji postoji za takav oblik urbane obnove te još jednom potaknuti na razgovor o potencijalima navedenih prostora. U analizi mapiranih prostora razmatrani su različiti aspekti, uključujući povijest prostora, osnovne podatke, tehničke specifikacije te komunalnu i društvenu infrastrukturu, s ciljem stjecanja sveobuhvatnog uvida u karakteristike i uvjete svakog prostora.

Metodologija istraživanja temeljila se na kombinaciji terenskog istraživanja i anketnog upitnika. Metodoma intervjua i terenskog istraživanja prikupljene su ključne informacije o mapiranim prostorima, dok su rezultati ankete ukazali na prostore koje publika i struka smatraju najadekvatnijima. Metoda intervjua korištena je primarno za prikupljanje osnovnih informacija o prostorima, a u svim su slučajevima sugovornici trenutni korisnici tih prostora. Istraživanjem je obuhvaćeno 13 prostora uključujući prostore gradskih četvrti i atomska skloništa, no istraživanje će se temeljiti na njih sedam. U određene prostore bilo je moguće ući te razgovarati s njihovim trenutnim korisnicima, dok je pristup nekim drugim prostorima

bio onemogućen. U pojedinim slučajevima uspostavljen je kontakt s odgovornim osobama, no zbog različitih razloga ulazak u te zgrade nije bio dozvoljen.

5.1. Barutana

Smještena na lijevoj obali Drave, osječka je Barutana bila ključan dio obrambenog i vojnog sustava uspostavljenog u 18. stoljeću nakon oslobađanja Slavonije od Osmanlijskog okupatora. Kao što naziv sugerira, Barutana je služila kao skladište za vojni materijal i bila je građena debelim, čvrstim zidovima kako bi osigurala maksimalnu zaštitu. Iako je vojna funkcija ovog objekta trebala završiti s padom Austro-Ugarske Monarhije, ona je nastavila služiti vojnim potrebama sve do posljednjeg rata, kada je ponovno korištena kao vojni objekt (Mirčev, 2006). Smještena nasuprot Tvrđe i predstavljajući staru jezgru grada, Barutana, zajedno s kompleksom katakombi koje su danas u izrazito lošem stanju, nekoliko puta je korištena za multimedijalne događaje, uključujući koncerte, video projekcije i kazališne predstave.

Kako navodi Mirčev (2006) "zahvaljujući inicijativi Sanje Ivić, Saše Anočića i Ksenije Zec – koji su u rujnu 1999. za gradsko poglavarstvo Grada Osijeka napisali prijedlog projekta *off scene* kojim bi prostor Barutane trebao postati centrom suvremene umjetničke produkcije u Osijeku – dobivena su sredstva za sanaciju Barutane. Od tih sredstava postavljen je novi krov te su obnovljeni zidovi i pod. Pa ipak, i dalje nedostaje sanitarni čvor i električna energija dovoljnog napona koja bi mogla izdržati sva opterećenja reflektora, pojačala i drugih tehničkih pomagala neophodnih estetskom spektaklu." Program se nikada nije realizirao, dijelom i zbog toga što obnova zgrade nije bila završena, a Ivić, Anočić i Zec u međuvremenu su napustili Osijek.

Barutana je i dalje u istom stanju kao i ranije, a njezina je uporaba ograničena i rijetka. Povremeno se koristi za specifične programe, kao što su neki od događaja Osječkog ljeta kulture. U nedostatku prostora na Kampusu, studenti Glume i lutkarstva s vremena na vrijeme koriste Barutanu kao učionicu, a tijekom ljetnih mjeseci služi i kao pozornica za njihove izvedbe.

Prema objavi Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske s početka ove godine "Gradskim galerijama Osijek su u okviru Poziva energetske obnovu zgrada sa statusom kulturnog dobra odobrena bespovratna sredstva za provedbu projekta „Energetska obnova

Barutane u Krunskoj utvrdi“ u ukupnom iznosu od 493.298,12 eura. Provedbom projekta energetske će se obnoviti 522 metara kvadratnih zgrade i ostvariti godišnja ušteda primarne energije od 90,46%. Barutana je dio kulturno-povijesne cjeline grada Osijeka koja se proteže gotovo čitavim područjem starijih dijelova grada. Planirani su radovi zamjene rasvjete, ugradnja sustava grijanja, hlađenja i ventilacije te prozora čeličnih okvira s izostaklom, a na uzdužnim restauracija čeličnih vanjskih i ugradnja unutarnjih punih drvenih krila. Planirani su radovi toplinske izolacije i hidroizolacije poda te postavljanje nadstrešnice za bicikle s fotonaponskom elektranom.”

Slika 1: Barutana unutrašnjost; prema “gledalištu” Slika 2: Barutana unutrašnjost; prema “pozornici”

5.1.1. Povijest prostora

Izvorna namjena: u povijesti obrambena i skladišna funkcija zajedno s katakombama. Postupno korištena u javne svrhe, većinom kulturne.

Aktualni status: Gradske galerije Osijek trenutno upravljaju prostorom, trenutno ga dijele s Akademijom za umjetnost i kulturu.

Vrste događanja u prostoru: kazališne predstave, performansi, koncerti, razgovori, studenti glume imaju probe.

5.1.2. Osnovni podaci

Lokacija: Biljska cesta, Tvrđavica.

Vlasništvo: grad Osijek.

Površina: /

Najam: prema dogovoru s Gradskim Galerijama.

5.1.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: osamdesetak sjedećih na tribini koja je trenutno tamo, po potrebi više.

Pozornica (veličina, pod, bušenje poda da ili ne, zastor, ulice): ne može se bušiti, zastora nema, ulica nema, ali imaju paravan pa se može nešto složiti.

Visina prostora kod pozornice: oko 7m, luk.

Boja prostora: crvena cigla.

Utovar i istovar opreme: sporedni ili glavni ulaz (na suprotnim krajevima dvorane), moguće prići vozilom do oba.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): rampa s osnovnim reflektorima, dodatni reflektori.

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): imaju nešto svoje rasvjete, topovi za grijanje.

Tonska oprema: nemaju svoju, ali imaju stalne ljude od kojih iznajmljuju.

mikrofoni: /

Akustika prostora: dobra.

Garderoba: postoji prostorija koja funkcionira.

Sanitarni čvor: nema.

Napomena (prozori i sl.): nema grijanja ni vode.

5.1.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: ne.

Rad udruga u blizini: ne.

Kafići: u Tvrđi preko puta, ljeti Kopika.

Trgovine: Tvrđa, market u Tvrđavici.

Mjesni odbor/gradska četvrt: Tvrđavica.

5.1.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnosti dolaska javnim prijevozom: bus do tvrđavice, tramvaj do VIM.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: prizemlje je, kada treba snađu se s daskom.

Blizina biciklističke staze: na Promenadi.

Parking: livada oko Barutane.

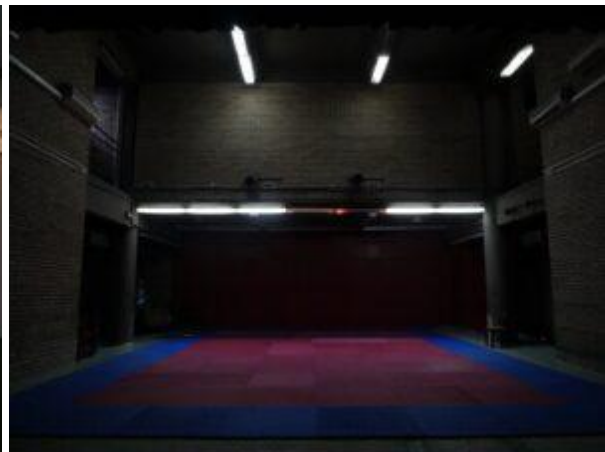
5.2. Studentski centar u Osijeku

Kao što je već spomenuto u poglavlju “Kulturni život Osijeka -nekad i sad”, Studentski centar u Osijeku je, nakon rušenja Radničkog doma postao domaćin širokom spektru kulturnih i umjetničkih događaja. U prostorima na drugom katu Studentskog centra u Osijeku nekada je bilo srce osječke kulturne scene. Danas je, kako objašnjava djelatnik Studentskog centra u Osijeku, tek jedan od tih prostora obnovljen u svrhu studentske kapelice (iako se ne koristi), dok drugi za treninge koristi sportski klub. Nekada su se ondje održavale izložbe, predstave i koncerti.

Zgrada Studentskog centra danas je u potpunosti u službi studenata. U prizemlju se nalazi studentski restoran i studentska menza, a na prvom katu Studentski servis i uprava Studentskog centra. Prostor restorana također se iznajmljuje za različite prigode.

Slika 3: STUC; prva dvorana

Slika 4: STUC; druga dvorana

5.2.1. Povijest prostora

Izvorna namjena: jedna velika dvorana koja je kasnije pregrađena u tri odvojena dijela; izvorno je dvorana bila namijenjena kulturnim događanjima.

Aktualni status: gotovo da se ne koristi.

Vrste događanja u povijesti: koncerti, predstave, projekcije filmova, književne tribine.

Vrsta događanja sada: u prvoj dvorani je klub borilačkih sportova, u drugoj bi trebala biti studentska kapelica, u trećoj studenti Akademije povremeno imaju probe (Odsjek za kazališnu umjetnost) i planinarsko društvo ima svoje sastanke.

5.2.2. Osnovni podaci

Lokacija: Istarska 5, Osijek (drugi kat).

Vlasništvo: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.

Površina: /

Najam: nismo dobili konkretnu informaciju.

5.2.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: prva i treća dvorana okvirno po 200 sjedećih mjesta.

Pozornica: u trećoj dvorani.

Visina prostora: /

Boja prostora: /

Utovar i istovar opreme: ulaz je kroz STUC; nema lifta.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): /

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): neupotrebljivi/zastarjeli reflektori.

Tonska oprema: ne postoji.

Mikrofoni: nemaju.

Akustika prostora: Dobra.

Garderoba: garderoba/spremište.

Sanitarni čvor: u podrumu (STUC).

Napomena (prozori i sl.): /

5.2.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: Akademija za umjetnost i kulturu (Rektorat), Arheološki muzej, Muzej Slavonije, Dom HV-a, Kulturni centar.

Rad udruga u blizini: udruge u Tvrđi (ReArt, Plesni studio Shine, Rast, kolektiv Slamanje...).

Kafići: kafići u Eurodomu, kafić u STUC-u, blizina Tvrđe.

Trgovine: u blizini su dvije benzinske postaje, Konzum i NTL na VBK, studentska kantina.

5.2.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnost dolaska javnim prijevozom: blizina autobusa i tramvaja.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: nema.

Blizina biciklističke staze: da.

Parking: javni parking u Istarskoj ulici, podzemna garaža u Eurodomu.

5.3. “Vedra scena”

Iako se danas malo zna o “Vedroj sceni”, taj je prostor ostao poznat među građanima kao bivše sjedište ovog kazališta. Smješten u podrumu zgrade na Trgu slobode, prostor je u potpunosti uređen kao malo komorno kazalište. Tijekom sredine devedesetih godina, ondje je djelovalo kazalište Vedra scena, poznato i kao *Theater kraj Vrata*, pod umjetničkim vodstvom Igora Rogine, đakovačkog pisca. Kasnije, od 2011. godine, prostor je koristilo amatersko kazalište Otvoreno kazalište Osijek, no već tada je bio dodijeljen udruzi glazbenika OGI OS, koja ga i danas koristi.

Glazbenici u tom prostoru danas održavaju probe, edukacije i sastanke, premda većinom pred praznim gledalištem ovog gotovo potpuno funkcionalnog malog kazališta. Kazališna su sjedala prekrivena slojem prašine, garderoba s izlazom na pozornicu pretvorena je u skladište nepotrebne opreme, dok je foaje postao tek prostor za kratka druženja prije ili nakon proba. Iako podrum nije idealan za redovite javne programe, uz minimalna ulaganja mogao bi ponovno postati funkcionalan i adekvatno iskorišten.

Slika 5: “Vedra scena”; prema pozornici

Slika 6: “Vedra scena”; prema gledalištu

5.3.1. Povijest prostora

Izvorna namjena: podrum zgrade, za vrijeme rata Glas Slavonije imao redakciju ondje.

Aktualni status: od 2009. prostor udruge Ogi.hr.

Vrste događanja u prostoru: probe bendova (koji su članovi udruge), ljudi dolaze snimati, Društvo Crnogoraca organizira Dane crnogorskog filma, Udruga Makedonaca ima skupštine.

5.3.2. Osnovni podaci

Lokacija: Trg slobode 2.

Vlasništvo: Grad Osijek.

Površina: 6x4 pozornica, visina 2,20 maksimalno.

Najam: ne iznajmljuju, srodne organizacije mogu dobiti prostor na zahtjev, ako je u tom periodu slobodan. U tom slučaju pokrivaju troškove režija za taj period.

5.3.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: 65 sjedećih mjesta.

Pozornica (veličina, pod, bušenje poda da ili ne, zastor, ulice): 6x4 pozornica, visina 2,20m maksimalno, ulice nema, ulaz u garderobu je na pozornici, tepih na podu.

Visina prostora kod pozornice: 2,20m.

Boja prostora: crvena.

Utovar i istovar opreme: podrumski prostor, moguće dosta nezgodno -stepenice do dolje, dosta uski prolazi.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): reflektori, projekcijsko platno i projektor.

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): imaju svoju kompletnu rasvjetu, dimere, prskalice, puno opreme imaju.

Tonska oprema: tonski studio u pregrađenom prostoru.

Mikrofoni: imaju.

Akustika prostora: super za snimanja, studijska akustika.

Garderoba: postoji kod pozornice, trenutno skladište.

Sanitarni čvor: trenutno nije u funkciji.

Napomena (prozori i sl.): tepisi posvuda, neobično gledalište, "foaje" prije ulaza u dvoranu.

5.3.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: HNK.

Rad udruga u blizini: na broj 1 registrirana udruga žena Graničarke.

Kafići: kafići na Trgu Slobode, na Korzu, u centru.

Trgovine: Tisak u blizini, trgovački centar Super, preko puta ceste Konzum.

Mjesni odbor/gradska četvrt: Gradska četvrt Gornji grad.

5.3.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnosti dolaska javnim prijevozom: autobusna stanica na Ulici Republike, s druge strane tramvajska na glavnom trgu.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: nema.

Blizina biciklističke staze: ne.

Parking: s obje strane trga; iza HNK (Trg Lava Mirskog) i na vijencu Jakova Gotovca.

5.4. Dom željezničar

Dom Željezničar danas je prostor kojim upravlja Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo Željezničar, a nekada je bio u vlasništvu Hrvatskih željeznica. Riječ je o prostranoj dvorani s pozornicom i mjestom za gledalište, koja bi lako mogla postati idealan prostor za izvedbene umjetnosti. Prema riječima trenutnih korisnika, dvorana je povremeno korištena za probe studenata Akademije za umjetnost i kulturu te članova dramske skupine. Proteklih su godina prostor koristili i članovi umjetničke organizacije Teatar to go.

Slika 7: Dom željezničar; prema pozornici

Slika 8: Dom željezničar; prema gledalištu

5.4.1. Povijest prostora

Izvorna namjera: prostorije Hrvatskih željeznica.

Aktualni status: u službi kulturnih udruga (Hrvatsko kulturno umjetničko društvo Željezničar i Tamburaška škola Batorek).

Vrste događanja u prostoru: u prošlosti plesnjaci, željeznica organizirala događaje za zaposlenike, Dječje kazalište tamo održavalo predstave, KUD Srđan Petrov imao dramsku skupinu, zbor i glumci s Akademije imali probe.

5.4.2. Osnovni podaci

Lokacija: Ulica Stjepana Radića 15.

Vlasništvo: grad Osijek ili Sveučilište J.J. Strossmayera (nedavno neke promjene).

Površina: /

Najam: komunicirati s gradom, oni otvoreni.

5.4.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: oko 150 stolica, stane i 270 ako se slažu na određen način.

Pozornica (veličina, pod, bušenje poda da ili ne, zastor, ulice): 9,5 metara širina, desetak dubine, oko 5 visina, zastor postoji, ulice ne ali ima prostora za njih.

Visina prostora kod pozornice: oko 5m.

Boja prostora: u dvorani prevladavaju dvije nijanse roze.

Utovar i istovar opreme: na glavna vrata, do njih se može vozilom.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): /

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): postoje reflektori iznad pozornice, ali ne kazališni.

Tonska oprema: nemaju.

Mikrofoni: nemaju.

Akustika prostora: solidna.

Garderoba: može funkcionirati prostor učionica (iza i lijevo od pozornice).

Sanitarni čvor: u funkciji.

Napomena (prozori i sl.): na pozornici (više radna svjetla) ona iz trgovine, veliki su prozori duž cijelog prostora gledališta

5.4.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: blizina pravnog i ekonomskog fakulteta.

Rad udruga u blizini: ne.

Kafići: u Radićevoj.

Trgovine: ne u neposrednoj blizini.

Mjesni odbor/gradska četvrt: Gradska četvrt Gornji grad.

5.4.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnosti dolaska javnim prijevozom: Tramvaj staje na Radićevoj.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: nema poseban, prizemlje.

Blizina biciklističke staze: kroz Ulicu Hrvatske Republike, ne nastavlja se na Radićevu.

Parking: nešto malo u Radićevoj i okolici, ali potencijalno nešto i u dvorišnom prostoru.

5.5. Prostor Osječke tvornice ideja

Red katakombi na desnoj obali Drave ostao je neotkriven sve do obnove kompleksa Stare pekare, kada je u funkciju stavljeno i dvorište između zgrade i niza katakombi. Jednu od katakombi, dotad u derutnom stanju, odlučila je revitalizirati mlada ekipa okupljena oko

Udruga Osječka tvornica ideja. Prostor, sada idealan za manje kulturne aktivnosti, u potpunosti su sami uredili, postavši primjer dobre prakse drugim organizacijama.

Slika 9: Tvoronica ideja; prema ulazu

Slika 10: Tvoronica ideja; od ulaza

5.5.1. Povijest prostora

Izvorna namjera: katakombe - u prošlosti vojna namjena, prije nego što su članovi udruge ušli u prostor on se koristio kao skladišni prostor.

Aktualni status: prostor Osječke tvornice ideja.

Vrste događanja u prostoru: izložbe, radionice.

5.5.2. Osnovni podaci

Lokacija: Trg Vatroslava Lisinskog 1 (dvorište, katakomba 6)

Vlasništvo: Grad Osijek.

Površina: 115 kvadrata.

Najam: otvoreni za suradnje - nekomercijalne aktivnosti uz simboličnu donaciju, komercijalne: prema dogovorenom cjeniku.

5.5.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: ovisi o tome koliko prostora se ostavi za pozornicu, minimalno sedamdesetak sjedećih mjesta.

Pozornica (veličina, pod, bušenje poda da ili ne, zastor, ulice): nema pozornice, pod drven.

Visina prostora kod pozornice: 3,5 metra najviša točka u prostoriji (lukovi).

Boja prostora: pola zida u bijeloj boji, ostatak mala cigla.

Utovar i istovar opreme: samo jedan ulaz, moguće prići do njega vozilom.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): u prostoru postoji zastor (koji se trenutno koristi u druge svrhe) i rampa s rasvjetom za izložbe (po dužini cijelog prostora).

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): reflektori (izložbe).

Tonska oprema: /

Mikrofoni: /

Akustika prostora: glumci potvrdili da je solidna.

Garderoba: ima prostorija koje mogu poslužiti: skladište, prostor kod ulaza (odvojen zastorom).

Sanitarni čvor: u funkciji.

Napomena (prozori i sl.): prozor na mjestu za “pozornicu”, moguće ga sakriti hamerom (prethodno iskustvo), nemaju grijanje.

5.5.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: Stara pekara, na Trgu Svetog Trojstva Muzej Slavonije, Arheološki muzej.

Rad udruga u blizini: Gradske galerije, Kazamat.

Kafići: na Trgu Svetog Trojstva.

Trgovine: NTL kod Rondela.

Mjesni odbor/gradska četvrt: Tvrđa.

5.5.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnosti dolaska javnim prijevozom: tramvaj do Rondela.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: nema, nije problematično.

Blizina biciklističke staze: do Rondela i na Promenadi s druge strane.

Parking: potencijalno dvorište Stare pekare, kod Srednjike, GPP s druge strane Tvrđe .

5.6. Prostor Udruge Slama

Prostor Udruge Slama jedan je od nekoliko objekata u derutnom kompleksu unutar barokne Tvrđe, koji ima izlaz na livadu uz Europsku aveniju u Osijeku. U neposrednoj blizini nalazi se zgrada Državnog arhiva u Osijeku, izgrađena u sličnom stilu. Kompleks također obuhvaća prostore Osječkog azila - Udruge Pobjede i Mačevalačkog kluba "Dmitar Zvonimir." Situacija s prostorom Udruge Slama slična je onoj s prostorom Tvornice ideja; osnivač udruge preuzeo je prostor u zapuštenom stanju te ga samostalno obnovio i adaptirao. Nakon nekoliko godina aktivnosti i programa, postignut je sporazum s Gradom Osijekom, koji im je omogućio daljnje korištenje prostora bez naknade. Danas se u prostoru Udruge Slama održavaju koncerti i izložbe, a prostor se nerijetko ustupa na korištenje i drugim dionicima nezavisne scene. Livada ispred prostora služi kao lokacija poznatog osječkog kreativnog sajma ReArt. Unutar prostora nalazi se i improvizirani studio koji služi za probe osječkim bendovima.

Slika 11: Udruga Slama; izložbeni prostor

Slika 12: Udruga Slama; prostor za koncerte

5.6.1. Povijest prostora

Izvorna namjena: konjušnica (više mit nego činjenica); iznad tog prostora su bili stambeni prostori; za vrijeme rata (ili prije toga, 80-ih) u prostoru je bila civilna zaštita; postojao je projekt iz 2002. kojim se htjelo renovirati zgradu i pripojiti je Državnom arhivu, ali se nije ostvario, djelomično zbog toga što su u stanovima na gornjem katu još uvijek bili stanari koji nisu htjeli iseliti.

Aktualni status: sjedište Udruge Slama.

Vrste događanja u prostoru: surađuju s drugim udrugama; ReArt, Plesni studio Shine, Rast,

Šibica, kolektiv Slamanje (glazbenici); prostor služi kao radiona, ured, kuhinja, galerija, klupski prostor, skladište.

5.6.2. Osnovni podaci

Lokacija: Kamila Firingera 3, Osijek.

Vlasništvo: Grad Osijek.

Površina: ukupno cca 200 m²; prostor gdje je pozornica cca 50 m².

Najam: bez naknade, odnosno uz dijeljenje nastalih troškova.

5.6.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: okvirno 40 sjedećih mjesta ili 80 stajaćih.

Pozornica: /

Visina prostora: 3,30 najviša točka (lukovi).

Boja prostora: bijela.

Utovar i istovar opreme: dva ulaza, jedan s ulične strane i jedan s livade.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): projekcijsko platno po potrebi uzimaju od ReArt-a.

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): nekoliko led lampi.

Tonska oprema: razglas i binska oprema.

Mikrofoni: da.

Akustika prostora: pogodno za glumce ili akustične instrumente.

Garderoba: postoji.

Sanitarni čvor: u funkciji.

Napomena: prozori su prekriveni.

5.6.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: Galerija Waldinger, Stara pekara, Akademija za umjetnost i kulturu (Rektorat), Arheološki muzej, Muzej Slavonije, STUC, Kulturni centar, Dom tehnike.

Rad udruga u blizini: da; Osječka tvornica ideja, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika.

Kafići: da.

Trgovine: da.

Gradska četvrt: Gradska četvrt Tvrđa.

5.6.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnost dolaska javnim prijevozom: tramvajska stanica ispred Rondela.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: nema; prizemlje.

Blizina biciklističke staze: da.

Parking: javni parking oko Tvrđe.

5.7. Galerija Kazamat

Galerija Kazamat smještena je u baroknoj Tvrđi, a djeluje u okviru HDLU-a Osijek (Hrvatskog društva likovnih umjetnika) i poznata je po predstavljanju suvremenih umjetničkih praksi, uključujući izložbe likovnih i vizualnih umjetnosti, multimedijalne instalacije i performanse. Sama galerija se nalazi u prostorima koji su izvorno služili kao vojno skladište. Zbog debele ciglene konstrukcije i rustikalnog izgleda, Kazamat ima specifičnu atmosferu koja se savršeno uklapa u suvremene izložbene i umjetničke projekte. Iako je zadržala svoj povijesni izgled, galerija je funkcionalno opremljena za tehničke potrebe suvremenih izložbi. Često ustupa svoj prostor i drugim dionicima nezavisne kulturne scene, omogućujući im da organiziraju vlastite događaje i projekte u ovom jedinstvenom okruženju.

Slika 13: Galerija Kazamat; ulazni prostor

Slika 14: Galerija Kazamat; drugi prostor

5.7.1. Povijest prostora

Izvorna namjena: prvotno je prostor služio kao tamnica/zatvor, zatim je služio kao prenoćište, a kada je došao u posjed Grada počeo je služiti za najam udrugama, strankama itd.

Aktualni status: od 2003. godine je Galerija Kazamat, pod vodstvom Hrvatskog društva likovnih umjetnika.

Vrste događanja u prostoru: godišnji izložbeni program Kazamata; često ugošćuju udruge ili organizacije koje se bave sličnim aktivnostima.

5.7.2. Osnovni podaci

Lokacija: Ulica Vatroslava Jagića 2a, Osijek.

Vlasništvo: Grad Osijek.

Površina: tri izložbena prostora, svaki ima okvirno 160 m².

Najam: bez naknade; bitno da nije postavljen njihov program.

5.7.3. Tehničke specifikacije

Kapacitet dvorane: okvirno 80 sjedećih mjesta.

Pozornica: nema.

Visina prostora: okvirno tri metra (najviša točka-svod).

Boja prostora: bijela

Utovar i istovar opreme: jedan ulaz; postoje još dva ulaza (u svaki izložbeni prostor posebno), ali trenutno su zatvoreni, a planiraju ih ponovno otvoriti; za potrebe donošenja rekvizita i opreme može se parkirati u dvorištu.

Oprema pozornice (rampe, ulice, projekcijsko platno): projekcijsko platno.

Rasvjeta (reflektori, digitalni mikser rasvjete, dimer): dva projektora, dva velika TV ekrana, više reflektora (pomični).

Tonska oprema: nekoliko zvučnika.

Mikrofoni: /

Akustika prostora: pogodna za glumce.

Garderoba: jedan od izložbenih prostora može se upotrebljavati kao rekvizita i garderoba.

Sanitarni čvor: uporabljivi.

Napomena: pod je guma s betonom, ne može se bušiti, prozori su prekriveni platnima, imaju

zastore koji se mogu upotrebljavati za potrebe predstave.

5.7.4. Društvena infrastruktura

Blizina drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj: Galerija Waldinger, Akademija za umjetnost i kulturu (Rektorat), Stara pekara, Arheološki muzej, Muzej Slavonije, STUC, Kulturni centar, Dom tehnike.

Rad udruga u blizini: da; Slama, Osječka tvornica ideja.

Kafići: da.

Trgovine: da.

Gradska četvrt: Tvrđa.

5.7.5. Komunalna infrastruktura

Mogućnost dolaska javnim prijevozom: da.

Prilazni prostor za osobe s invaliditetom: nema; prizemlje.

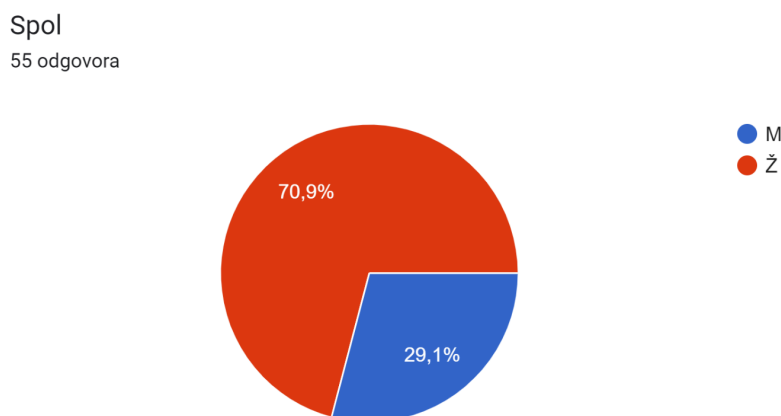
Blizina biciklističke staze: da.

Parking: javni parking oko Tvrđe.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA METODOM ANKETNOG UPITNIKA - ŠTO PUBLICI I STRUCI TREBA?

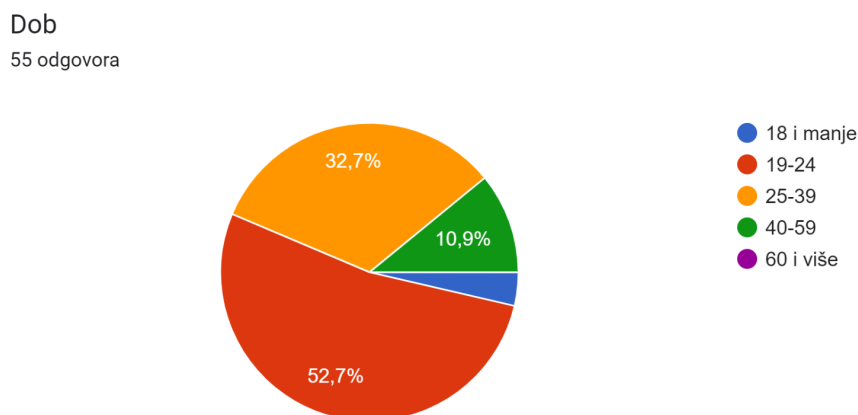
U nastavku rada bit će predstavljeni rezultati prikupljeni anketnim upitnikom, uključujući tumačenje pitanja i obrazloženje ponuđenih odgovora. U kratkom je upitniku cilj bio prikupiti mišljenja publike i struke o prostoru namijenjenom trećoj sceni. Podaci su prikupljeni putem internetske ankete putem Google Forms platforme koja je distribuirana putem društvenih mreža i elektroničke pošte. Prva pitanja ankete odnosila su se na demografske podatke ispitanika.

Grafički prikaz 1: Spol ispitanika

U anketnom istraživanju sudjelovalo je 55 ispitanika. Od njih 29,1% ispitanika je muškog spola, dok je ženskih ispitanica 70,9%.

Grafički prikaz 2: Dob ispitanika

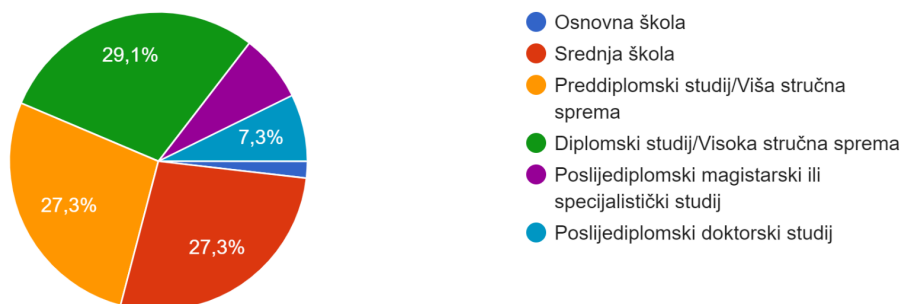
Drugo demografsko pitanje odnosilo se na dob ispitanika. Najviše ispitanika pripada dobnoj skupini od 19 do 24 godine, odnosno njih 52,7%. Sljedeća najzastupljenija skupina

jest od 25 do 39 godina kojoj pripada 32,7% ispitanika, nakon čega slijedi dobna skupina od 40 do 59 godina koju predstavlja 10,9% ispitanika. Najmanje ispitanika pripada dobnoj skupini 18 godina i manje – 3,6%. Ni jedan ispitanik nije imao 60 ili više godina.

Grafički prikaz 3: Razina obrazovanja

Molimo označite Vašu najvišu završenu razinu obrazovanja.

55 odgovora

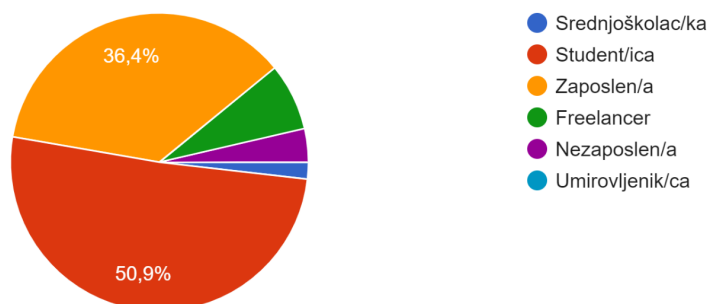

Sljedeći prikupljeni demografski podaci odnose se na stupanj obrazovanja ispitanika. Najzastupljeniji postignuti stupanj obrazovanja među ispitanicima je diplomski studij (29,1%), preddiplomski studij (27,3%) te srednja škola (27,3%). Poslijediplomski specijalistički studij (7,3%) i poslijediplomski doktorski studij (7,3%) a tek jedan ispitanik (1,8%) pohađa osnovnu školu.

Grafički prikaz 4: Status

Status

55 odgovora

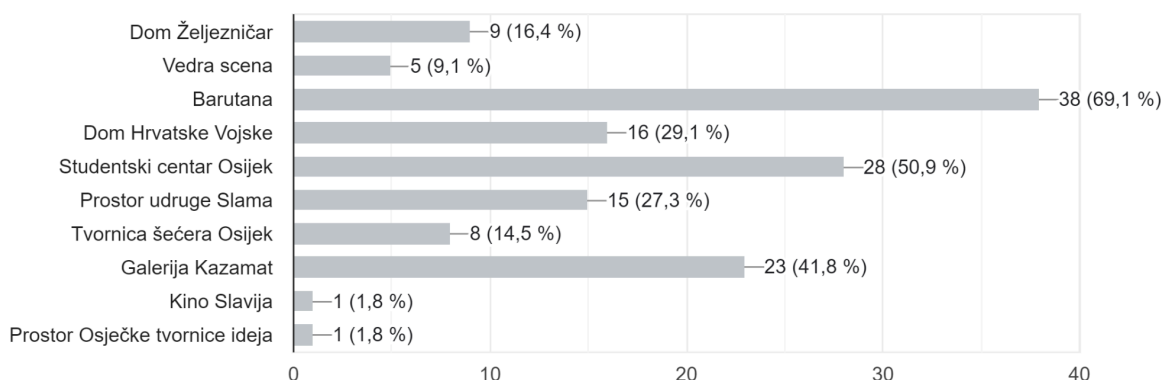

Najveći dio ispitanika čine studenti (50,9%), slijede zaposleni (36,4%), *freelanceri* (7,3%) te u manjem postotku nezaposleni i srednjoškolci. Osim statusa koji su ispitanici naveli u anketnom upitniku, poznato je da su svi ispitanici ili redoviti posjetitelji kazališta ili djelatnici u kazališnoj i kulturnoj industriji.

Grafički prikaz 5: Prostor u kojima su ispitanici gledali dramsku i/ili plesnu predstavu

U kojem od navedenih prostora ste gledali dramsku i/ili plesnu predstavu?

55 odgovora

Uz prethodno analizirane prostore, anketnim su upitnikom obuhvaćeni i prostori koji su nekoć bili ili potencijalno mogu postati izvedbeni, no zbog različitih im je razloga nemoguće pristupiti. Među njima se nalaze Dom Hrvatske vojske u kojemu su u prošlosti povremeno izvođene predstave, Tvornica šećera Osijek, koja je prema riječima vlasnika u derutnom stanju, te Kino Slavija, prostor bogate kulturne i umjetničke povijesti, ali u privatnom vlasništvu i također u lošem stanju

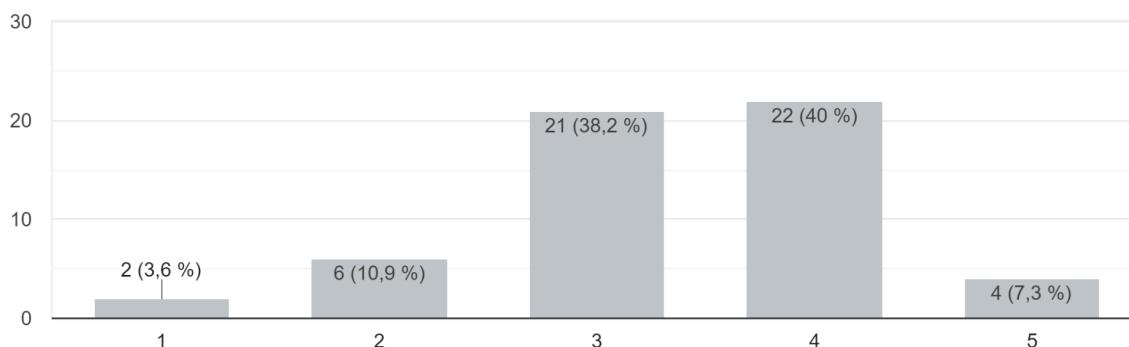
Ispitanici su najviše dramskih i/ili plesnih predstava gledali u Barutani, Studentskom centru Osijek i Galeriji Kazamat. Slijedi Dom Hrvatske Vojske, Prostor udruge Slama i Dom Željezničar.

Na sljedeće pitanje, pitanje “Što ste gledali?” većina ispitanika odgovara kako su u navedenim prostorima gledali ispite studenata Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku, programe Osječkog ljeta kulture te program Barutana i Performance Art Festival u organizaciji M-art. Pojedinci se prisjećaju i odslušanih koncerata i odgledanih školskih priredbi u domu Hrvatske vojske, a neki su ispitanici predstave gledali i u Tvornici Šećera Osijek. Često se spominje i programi u predvorju Hotela Royal koje nije među navedenim prostorima.

Grafički prikaz 6: Zadovoljstvo prostorom

Koliko ste bili zadovoljni prostorom?

55 odgovora

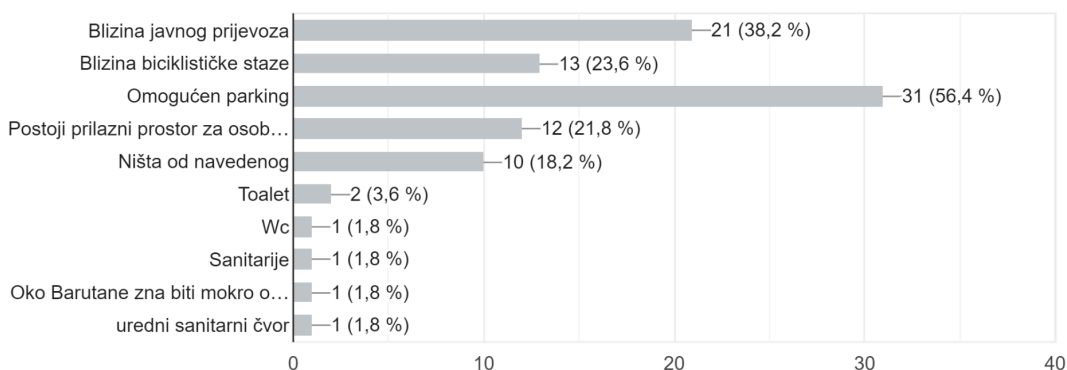

Sljedeće pitanje ima namjeru istražiti kvalitetu uvjeta u kojima su ispitanici gledali predstavu.. Jednostavnom ocjenom od 1 do 5 izrazili su svoje zadovoljstvo prostorom, a najviše je ispitanika (40%) svoje iskustvo ocijenilo ocjenom četiri. Nešto manje ispitanika (38,2%) odabralo je ocjenu tri, šest je ispitanika prostor ocijenilo ocjenom 2, četvero ocjenom 5, a dva su ispitanika u potpunosti nezadovoljna iskustvom pa su prostoru dali ocjenu jedan. Ocjene su očekivan pokazatelj postojeće situacije -u nedostatku boljega, moguće je snaći se s ponuđenim.

Grafički prikaz 7: Komunalna infrastruktura

Što vam je, od komunalne infrastrukture, važno kod prostora u kojem gledate predstavu?

55 odgovora

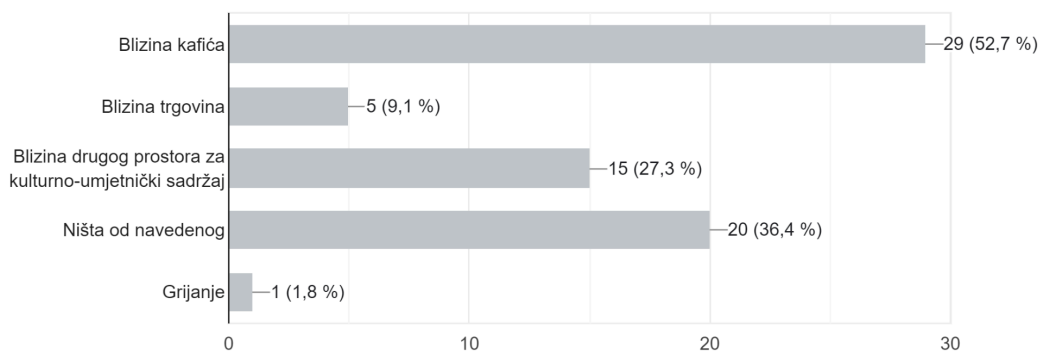
Osim infrastrukture koja je u izvedbenom prostoru važna izvođačima, svoje infrastrukturne zahtjeve ima i publika. Publici je važno da izvedbeni prostor ima omogućen parking u blizini prostora i da se stanica javnog prijevoza nalazi u blizini. Sljedeći su po redu

blizina biciklističke staze i omogućen prilazni prostor osobama s invaliditetom. Gotovo dvadeset posto ispitanika izjasnilo se kako im, u prostoru u kojem gledaju predstavu, ništa od navedene komunalne infrastrukture nije važno.

Grafički prikaz 8: Društvena infrastruktura

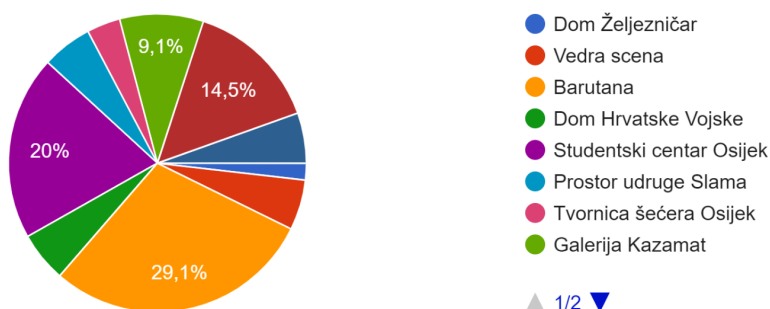
Što vam je, od društvene infrastrukture, važno kod prostora u kojem gledate predstavu
55 odgovora

Kada je riječ o društvenoj infrastrukturi, većini se ispitanika slaže kako je za izvedbeni prostor važno da je u blizini kafića, što se u gore navedenim karakteristikama mapiranih prostora pokazalo uvijek točnim. Važnim još ističu blizinu drugog prostora za kulturno-umjetnički sadržaj i blizinu trgovine, a velikom broju ispitanika nije važno ništa od navedenog.

Grafički prikaz 9: Lokacija “novog” izvedbenog prostora

U kojem biste prostoru najradije vidjeli treću scenu?
55 odgovora

Publika vidi treću scenu u Barutani (29,1%), STUC-u (20%) i Kinu Slaviji (14,5%), zatim slijede Galerija Kazamat (9,1%), peto mjesto s 5,5% dijele Vedra scena, prostor Udruge Slama, prostor Tvornice ideja i Dom HV-a, a na zadnjem mjestu su prostori za tradicionalnu kulturu Dom Željezničara i Šećeranski dom.

Barutana zadovoljava dva od tri glavna, prema ispitanicima, komunalna kriterija: parking i blizina biciklističke staze, dok nije najbolje povezana s javnim prijevozom. Više ispitanika je navelo problem okoline oko Barutane koji zna biti blatnjav u vrijeme kiše te nepostojanje toaleta i grijanja u prostoru. Isto tako, Barutana ne zadovoljava kriterije društvene infrastrukture: blizina kafića, trgovine, drugog kulturnog sadržaja, ali ispitanicima (36,4%) većim dijelom to nije ni važno.

Logično je da publika vidi treću scenu u Barutani i STUC-u, s obzirom na povijest tih prostora i njihovu dosadašnju namjenu. S druge strane, zanimljiva je želja da treća scena bude u Kinu Slavija koje je u privatnom vlasništvu i derutnom stanju. U društvenom i povijesnom smislu taj prostor bio bi odličan odabir, što je možda prilika za EU fondove.

6. ZAKLJUČAK

Osijek je grad bogat kulturnom baštinom i dinamičnim kulturnim sadržajima. Još je bogatiji talentiranim mladim umjetnicima, kulturnjacima i entuzijastima koji se neprekidno, bez obzira na nedostatak osnovnih uvjeta za rad, bore za očuvanje i razvoj kulturne scene u gradu.

Danas grad Osijek ima pet aktivnih umjetničkih organizacija: Kazališna družina "LUIKA", Kazališna družina "Putujuće kazalište", Teatar to go, Umjetnička organizacija Kazališna družina Susret i Umjetnička organizacija "Teatar 054". Osim ovih organizacija registriranih u Očevidniku kazališta, u Registru udruga Republike Hrvatske nalazi se 158 aktivnih udruga unutar Osječko-baranjske županije koje su odabrale izvedbene umjetnosti kao jednu od svojih djelatnosti. U ovom je diplomskom radu istražena nezavisna scena grada Osijeka s fokusom na tri udruge: Umjetničku organizacija Teatar to go, Udrugu Malo Drama Malo Art i Umjetničku organizaciju Kazališna družina Susret. Udruge su odabrane prema kriteriju njihove trenutne aktivnosti u kreiranju programa te njihovom izravnom susretu s problematikom koja je predmet rada. Prema riječima hrvatskog akademika Nikole Batušića (1991:15) "...u sadržaju pojma kazalište obuhvaćeni su sljedeći pojmovi: -zgrada ili kakva građevina, odnosno posebno obilježeno mjesto za izvedbu predstavljčkih umjetnosti (drame, opere, baleta...)." Upravo u potrazi za takvom građevinom analizirani su postojeći prostori u gradu Osijeku s ciljem identifikacije potencijala za uspostavljanje treće kazališne scene. Istraživanje je pokazalo da u Osijeku postoji nekoliko prostora koji, uz minimalnu podršku i ulaganje od strane lokalnih vlasti, mogu postati funkcionalni za kulturne i umjetničke aktivnosti, s posebnim naglaskom na kazališne projekte.

Kao potencijalni izvedbeni prostori identificirano je sedam odabranih lokacija: Barutana, Studentski centar u Osijeku, "Vedra scena", Dom Željezničar, prostor Osječke tvornice ideja, prostor Udruge Slama i galerija Kazamat. Iako ovi prostori nisu jedini koji bi mogli ugostiti kazališnu scenu, oni su jedini kojima se moglo pristupiti i u razgovoru s trenutnim korisnicima prikupiti podatke potrebne za analizu. Na popis bi također trebalo dodati dva napuštena osječka kina, Kino Europa i Kino Slavija; međutim, zbog trenutne vlasničke situacije i infrastrukturnih izazova, nije bilo moguće prikupiti potrebne informacije o tim prostorima. Potencijal se može uočiti i u velikoj dvorani zgrade glavne Pošte, dvorani u Domu Hrvatske Vojske te današnjem klubu Epic. Uz to, Šećeranski dom, da je u boljem stanju, također bi mogao biti na popisu. Brojna atomska skloništa u gradu također kriju

potencijal za izvedbene aktivnosti, a kao što je pokazano primjerima dviju predstavljenih udruga, i prostori unutar gradskih četvrti mogu pružiti vrijedne mogućnosti za razvoj kazališnih projekata.

Anketa provedena među publikom pokazala je kako su osnovne infrastrukturne potrebe – poput grijanja, sanitarnih čvorova i blizine ugostiteljskih objekata – ključne za zadovoljstvo posjetitelja i uspjeh kulturnih programa. Od 55 ispitanika, svi su potvrdili da su u jednom od navedenih prostora barem jednom prisustvovali nekom obliku izvedbenog sadržaja. U odgovorima na pitanja otvorenog tipa, ispitanici su često iskazivali nostalgiju za vremenima kada su se izvedbeni sadržaji u tim prostorima odvijali učestalije. Međutim, unatoč tom iskustvu, nisu bili izrazito zadovoljni, s obzirom na to da prostori nisu u potpunosti adekvatni. Publika smatra da prostor za izvedbene umjetnosti treba biti lako pristupačan u gradu, odnosno da mora imati dobru povezanost javnim prijevozom. Također, ističu važnost blizine ugostiteljskih objekata gdje mogu raspraviti o viđenom, kao i dostupnost parkinga u okolini.

Pretpostavka da se nedostatak prostora za rad dionika nezavisne scene može nadoknaditi korištenjem već postojećih prostora pokazala se točnom. Sada je ključno komunicirati ove ishode lokalnim vlastima, koje su, kako pokazuje prethodna praksa, pokazale ograničeno razumijevanje i podršku za lokalnu izvaninstitucionalnu kulturu. Jedan od ključnih uvida u ovom istraživanju je da uspješna prilagodba prostora za izvedbene aktivnosti ne zahtijeva nužno velike i skupe preinake. Često su dovoljni manji, ali strateški usmjereni intervencijski radovi kako bi se prostor prilagodio potrebama umjetnika i publike. Bitno je razumjeti da uspješna adaptacija ne uključuje samo fizičke promjene, već i stvaranje odgovarajuće atmosfere i pružanje osnovnih tehničkih uvjeta. Primjeri dobre prakse u ostatku Hrvatske pokazuju kako prostori u različitim fazama derutnosti ili zapuštenosti mogu biti revitalizirani kroz inicijative lokalnih umjetnika i kulturnih organizacija. Zagrebački klub Močvara može poslužiti kao dobar primjer onoga što gradu Osijeku nedostaje. Iako se ne usredotočuje isključivo na izvedbene umjetnosti, inicijalna je ideja bila upravo otvaranje kazališta namijenjenog mladim autorima i njihovim projektima. Danas se u Močvari održavaju raznoliki sadržaji, uključujući koncerte, glazbene slušaonice, izložbe, filmske i književne programe, radionice i kazališne predstave. Prostor je nastao u želji za obogaćivanjem kulturne ponude u gradu, a rezultat je volonterskog rada članova neprofitne udruge građana Udruženje za razvoj kulture - URK. Iako smještena u prostore nekadašnje tvornice Jedinstvo infrastrukturno ne predstavlja idealan primjer izvedbenog prostora,

pokazuje kako građanske inicijative mogu doprinijeti stvaranju kulturne scene, čak i u skromnijim uvjetima.

Na kraju, vrijedi citirati jednog od zagovornika nezavisne scene: "Kada me prijatelji koji rade u uredima upitaju zašto ne obavljamo svoje kazališne aktivnosti na otvorenom, pokazujući na obližnji trg, često im odgovaram: "Zamislite da morate raditi s vlastitim laptopom na tom trgu, bez ikakvih odgovarajućih uvjeta – bez stolice, stola i komfora koji pruža ured." – Ova izjava naglašava ne samo praktične poteškoće koje umjetnici često moraju prevladati, već i potrebu za razumijevanjem i podrškom od strane zajednice i lokalnih vlasti. Umjetnici i kulturni radnici često se nalaze u situaciji gdje moraju improvizirati i prilagoditi se, a to može biti frustrirajuće kad se uspoređuje s radnim uvjetima i radnom opremom koja je uobičajena u drugim profesijama. Stoga je od esencijalne važnosti da se pruži adekvatna podrška i stvore bolji uvjeti za rad lokalne nezavisne scene, kako bi se omogućilo nezavisnom kulturnom sektoru da se razvija i doprinosi zajednici na primjeren način.

7. POPIS LITERATURE

- Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, <http://www.uaos.unios.hr/>, [pristup: 11.9.2024.]
- Barada, V, Primorac, J. i Buršić, E. (2016) *Osvajanje prostora rada*, Zagreb, Biblioteka Kultura nova
- Batušić, N. (1991.) *Uvod u teatrologiju*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, str. 15
- Berc, D., Mrduljaš, M., Vidović, D., Veljačić, M., Hanaček, I., Kutleša, A., Rimanić, M., Vuković, V. (2010) *Aktivacije – mapiranje naseljavanja napuštenih prostora u javne svrhe*, *Život umjetnosti*, 87 (2), str. 89.
- Bijuković Maršić, M. (2011) *Kulturni identitet grada Osijeka dvedesetih godina 20. stoljeća – paradoks prostora*. U: Vrban Zrinski, K., ur. *Kroatologija*, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu Fakultet hrvatskih studija, str. 2-3
- Kulturni centar, <https://kulturni-centar.hr/>, [pristup: 10.9.2024.]
- Mirčev, A. (2006.) *Lazareti na Dravi (revitalizacija Barutane)*, Kulturpunkt.hr, Udruga Kurziv – Platforma za pitanja kulture, medija i društva, URL: <https://kulturpunkt.hr/tema/lazareti-na-dravi-revitalizacija-barutane/>, [pristup: 10.9.2024.]
- Ministarstvo kulture i medija, URL: <https://min-kulture.gov.hr/istaknute-teme/ocevidnik-kazalista-16607/16607>, [pristup: 5.9.2024.]
- Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, URL: <https://registri-npo-mpu.gov.hr/#!udruge>, [pristup: 5.9.2024.]
- Osijek. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (2013), URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/osijek> [pristup: 12.9.2024.]
- Potpisana odluka o financiranju energetske obnove zgrade Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek te Barutane Gradskih galerija Osijek (2024), URL: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/potpisana-odluka-o-financiranju-energetske-obnove-zgrad>

e-gradske-i-sveucilisne-knjiznice-osijek-te-barutane-gradskih-galerija-osijek/25149, [pristup: 10.9.2024.]

Službeni glasnik Grada Osijeka (2014) Zaključak o donošenju Strategije kulturnog razvitka Grada Osijeka 2014.-2020., Osijek, Službeni glasnik Grada Osijeka br. 13A, str. 7-8. Gradsko vijeće Grada Osijeka Urbroj: 2158/01-01-14-25, od 29. rujna 2014.

Tonković, Ž. (2022) *Jučer, danas, sutra nezavisne kulturne scene*, Kulturpunkt.hr, URL: <https://kulturpunkt.hr/tema/jucer-danas-sutra-nezavisne-kulturne-scene/>, [pristup: 12.9.2024.]

Tonković, Ž. i Pašalić, H. (2020) *Nezavisna kulturna scena kao akter promjena u urbanom prostoru: Primjer Zadra*, Izvorni znanstveni rad, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Vidović, D. (2010) *Nezavisna kultura u Hrvatskoj (1990. - 2010.)*, Dizajn i nezavisna kultura, str. 10.

Vidović, D (2008) *Kako je organizirana nezavisna kulturna scena u Hrvatskoj?*, planetmagazin, URL: <https://planetmagazin.net/dea-vidovic-kako-je-organizirana-nezavisna-kulturna-scena-u-hrvatskoj/>, [pristup: 10.9.2024.]

Višnić, E. i Dragojević, S. (2008), *Kulturne politike odozdo: Nezavisna kultura i nove suradničke prakse u Hrvatskoj*, Zagreb, Policies for Culture

Vukobratović, M. (2018) *Klub mladih – promicanje kulturnog djelovanja u Osijeku*, Diplomski rad. Osijek: Sveučilište J.J.Strossmayera.

Živaković-Kerže, Z. (2019) *Povijest kulture, Kultura Osijek*. URL: <https://kultura-osijek.eu/povijest-kulture/>, [pristup: 9.9.2024.]

8. POPIS PRILOGA

Slika 1: Barutana unutrašnjost; prema “gledalištu”

Slika 2: Barutana unutrašnjost; prema “pozornici”

Slika 3: STUC; prva dvorana

Slika 4: STUC; druga dvorana

Slika 5: “Vedra scena”; prema pozornici

Slika 6: “Vedra scena”: prema gledalištu

Slika 7: Dom željezničar; prema pozornici

Slika 8: Dom željezničar; prema gledalištu

Slika 9: Tvornica ideja; prema ulazu

Slika 10: Tvornica ideja; od ulaza

Slika 11: Udruga Slama; izložbeni prostor

Slika 12: Udruga Slama; prostor za koncerte

Slika 13: Galerija Kazamat; ulazni prostor

Slika 14: Galerija Kazamat; drugi prostor

Grafički prikaz 1: Spol ispitanika

Grafički prikaz 2: Dob ispitanika

Grafički prikaz 3: Razina obrazovanja

Grafički prikaz 4: Status

Grafički prikaz 5: Prostori u kojima su ispitanici gledali dramsku i/ili plesnu predstavu

Grafički prikaz 6: Zadovoljstvo prostorom

Grafički prikaz 7: Komunalna infrastruktura

Grafički prikaz 8: Društvena infrastruktura

Grafički prikaz 9: Lokacija “novog” izvedbenog prostora